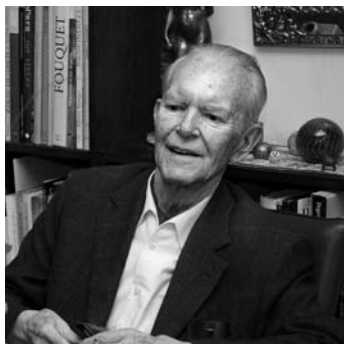

| IN MEMORIAM

| **GERHARD SCHMIDT**
| (1924–2010)

Na veliko soboto, 3. aprila 2010, se je po kratki hospitalizaciji v šestinosemdesetem letu sklenila bogata življenjska pot umetnostnega zgodovinarja in profesorja na umetnostnozgodovinskem inštitutu dunajske univerze Gerharda Schmidta.

Gerhard Schmidt se je rodil 11. maja 1924 v dunajski zdravniški družini. Po drugi svetovni vojni, ki se je zanj končala v ameriškem ujetništvu v Italiji, se je na dunajski univerzi vpisal na študij medicine, že po enem letu, leta 1947, pa je presedlal na umetnostno zgodovino kot prvi in klasično arheologijo kot drugi študijski predmet. Med profesorji je nanj najbolj odločilno vplival Karl Maria Swoboda. Še v času študija mu je več institucij in štipendij omogočilo, da je potoval po Evropi, najpomembnejše pa je bilo njegovo enoletno bivanje v Franciji, med katerim je opredelil svoje prihodnje torišče znanstvenega dela, francosko gotsko kiparstvo. Po vrnitvi na Dunaj leta 1950 je končal disertacijo na temo francoske reliefne plastike 1250–1400 in bil leto zatem promoviran. Jeseni leta 1951 je postal Swobodov asistent na inštitutu za umetnostno zgodovino dunajske univerze; temu inštitutu je s presledki ostal zvest vse do upokojitve.

Gerhard Schmidt je že v času študija pokazal izjemne sposobnosti za znanstveno delo. Po namestitvi za asistenta se je osredotočil predvsem na gotsko rokopisno slikarstvo. S tega področja je v tem času

objavil dve še danes temeljni monografiji, o »bibliji ubogih« 14. stoletja (*Die Armenbibeln des XIV. Jahrhunderts*, 1959) in o slikarski šoli v samostanu St. Florian na Donavi (*Die Malerschule von St. Florian: Beiträge zur süddeutschen Malerei zu Ende des 13. und im 14. Jahrhundert*, 1962); s prvo se je tudi habilitiral. Obe monografiji sta vzbudili veliko pozornost strokovne javnosti. Študijsko leto 1963/1964 je Schmidt preživel v Združenih državah, najprej kot gostujoči profesor na univerzi Columbia v New Yorku, zatem kot »visiting member« na princetonskem Institute for Advanced Study. Med bivanjem v Ameriki se je neposredno seznanil s prizadevanji nove ameriške umetnostnozgodovinske »šole«, ki so jo v pretežni meri izoblikovali pred nacizmom prebegli evropski emigranti, in sklenil pomembna strokovna prijateljstva. Po enem semestru gostovanja v Freiburgu i. Br. se mu je odprla možnost, da prevzame izredno profesuro na univerzi Columbia, vendar ga je Dunaj želel obdržati, zato mu je avstrijska vlada ponudila enakovredno mesto na dunajski univerzi. Nevarnost, da bi zapustil Dunaj, se je spet pokazala po dveh letih, ko naj bi nasledil Walterja Paatza v Heidelbergu, a tudi to pot je ostal na domači univerzi z novim položajem ordinarija.

Schmidtovo imenovanje za rednega profesorja leta 1968 je sovpadlo z zlato dobo v povojni zgodovini dunajskega umetnostnozgodovinskega inštituta. Nekaj let pred tem sta se inštitutu pridružila Otto Demus kot naslednik Karla Marie Swobode in Otto Pächt, za katerega so, da bi ga privabili iz Londona, na Dunaju ustanovili posebno stolico. Z Demusom, enim vodilnih bizantinistov na svetu, Pächtom, odličnim poznavalcem rokopisnega slikarstva, in mlajšim Schmidtom je dunajski inštitut postal pomembna študijska ustanova za umetnost srednjega veka.

Schmidtovo raziskovalno in znanstveno delo se zrcali v številnih razpravah in člankih, posvečenih zlasti rokopisnemu slikarstvu, a tudi francoskemu in srednjeevropskemu kiparstvu iz obdobja visoke in prvega obdobja pozne gotike ter tudi tabelnemu slikarstvu te dobe, medtem ko so monografije ostale le v načrtu. Pač pa sta izšli dve knjigi njegovih izbranih razprav, najprej o kiparstvu (*Gotische Bildwerke und ihre Meister*, 1992), zatem o slikarstvu (*Malerei der Gotik: Fixpunkte und Ausblicke*, 2005). Med njegovimi strokovnimi zadolžitvami je treba navesti uredništvo zbornika *Wiener Jahrbuch für Kunstgeschichte* in vo-

denje serije katalogov *Die illuminierten Handschriften und Inkunabeln* Avstrijske nacionalne knjižnice, ki ga je Schmidt prevzel po Pächtovi smrti leta 1988. Schmidtova zasluga je bila tudi, da je osebno zapuščino, ki jo je Otto Pächt zapustil umetnostnozgodovinskemu inštitutu dunajske univerze, preoblikoval v raziskovalni center, tako imenovani Otto-Pächt-Archiv, ki se ukvarja z dokumentiranjem in preučevanjem srednjeveških rokopisov. Leta 1973 je bil Schmidt imenovan za dopisnega člana in leta 1984 za rednega člana Avstrijske akademije znanosti. Vzporedno s tem je kot vrhunski strokovnjak redno potoval v tujino in predaval ter raziskoval. Študijsko leto 1981/1982 je kot gostujoči profesor prebil v Cambridgeu, letni semester 1991 pa kot gostujoči raziskovalec v Gettyjevem muzeju v Malibuju. Leta 1992 je končal aktivno poučevanje in se emeritiral.

Gerhard Schmidt sodi v maloštevilno vrsto umetnostnih zgodovinarjev, ki združujejo veliko objektivno znanje z redkim in vselej zanesljivim občutkom za vizualne kvalitete umetnostnega dela. Nekateri njegovi prispevki lahko še danes veljajo za nedosežene; taki so poglavje o slikarstvu do leta 1450 v večavtorski monografiji *Gotik in Böhmen* pod uredništvom Karla Marie Swobode (1969) in razprave o francoskem kiparstvu, o Parlerjih in o tako imenovanih Lepih Madonah, ki so izšle ponatisnjene v omenjenih izbranih delih iz leta 1992. Če izvzamemo študijo o »bibliji ubogih« iz leta 1959, se Schmidt v vprašanja ikonografije praktično ni spuščal, ne zato, ker za kaj takega ne bi bil sposoben, ampak zato, ker je imel ikonografijo za preresno stvar, da bi jo prepuščal voluntarizmu. Podpisani se še dobro spominjam njegove izjave o »ikonografskem delectiranju«, s katerim je na nekem ekspertnem sestanku o publikacijah Avstrijske akademije znanosti označil prizadevanje te vrste neke mlajše kolegice. Dandanes za tip umetnostne zgodovine, kakršnega je gojil Schmidt, žal ni več pravega razumevanja. Ob vsem sicer prepotrebem kontekstualiziranju, ki ga je prinesel razvoj stroke, se vprašanje vizualnosti in s tem tudi bistvena komponenta umetnostnega dela kot likovne stvaritve odrivata na stranski tir.

Na Gerharda Schmidta vežejo podpisane korespondenca in redka osebna srečanja. Predvsem mu dolgujem to, da mi je zadnji hip omogočil nastop na kongresu mednarodnega združenja CIHA na Dunaju leta 1983, saj so pri nas razpis za ta kongres ljubosumno skri-

vali. Razumljivo je, da je ta moj nastop pri nekaterih naših kolegih povzročil nekaj razburjenja, medtem ko se je Schmidt, enemu od organizatorjev kongresa, po dveh objavah v reviji *Zeitschrift für Kunst und Denkmalpflege* in izidu nemške verzije doktorata v Beljaku to zdelo samo po sebi umevno. Sicer pa se ga slovenski umetnostni zgodovinarji spominjamo predvsem po udeležbi na simpoziju *Gotika v Sloveniji* leta 1994 v Narodni galeriji. Lahko smo mu hvaležni za poglobljeno predavanje o vplivu italijanskega trecenta na umetnost Srednje Evrope, s katerim je obogatil program simpozija, besedilo pa prepustil za objavo v simpozijem zborniku. Udeležencem ekskurzije po Štajerski, ki je sledila uradnemu programu in se končala na Ptuj, je v lepem spominu ostala tudi njegova spodbudna diskusija ob srečanju z vrhunsko dediščino slovenske gotike na tej poti.

Pečat, ki ga je Gerhard Schmidt vtisnil evropski in svetovni zgodovini srednjeveške umetnosti, je neizbrisen. Njegova dela bodo tudi v prihodnje ostala tako zgled premišljenega, discipliniranega, hkrati pa lucidnega soočenja z umetnostjo davne preteklosti kot tudi vir navdiha in spodbud.

Janez Höfler